

De Viersprong

38^e Jaargang Nr. 149
December 2021

Geschiedkundig tijdschrift Alphen aan den Rijn

De Gele Buurt,

aflevering I

Kees van Niekerk

De Gele Buurt bestond uit een rijtje huizen op de grens tussen Alphen aan den Rijn en Hazerswoude-Rijndijk en werd zo genoemd naar de kleur van die huizen. De buurt werd ook wel eens 'Bonte Paal' genoemd, naar de grenspaal die daar ooit heeft gestaan. Van een flink aantal Hazerswoudenaren en Alphenaren liggen daar hun roots en ook veel van hun voorouders hebben er gewoond. De arbeidershuisjes van de Gele Buurt waren klein en de gezinnen die er in woonden groot. Na de Tweede Wereldoorlog stonden negen huisjes parallel aan de weg en vier loodrecht op de Oude Rijn.

Hoeve De Bonte Paal

Hoeve De Bonte Paal is de laatste boerderij in de Hoorn. Die naam staat op de voorgevel in de vorm van een tegeltableau met gele en bruine

tegels. Het is aangebracht door Ten Cate Brouwer, oprichter van Het Tegelhuis, die destijds eigenaar was van de hoeve. De naam is afkomstig van de grenspaal die hier heeft gestaan en die de grens aangaf tussen Alphen aan den Rijn en Hazerswoude. Het was een grijs/witte paal met de wapens van Alphen en Hazerswoude erop. Tot 1946 woonde de familie Jan Verhagen op de boerderij, daarna werd de familie Kees van Niekerk eigenaar. Later kocht de familie Zandbergen de boerderij en maakte er een moderne woonboerderij van. Hoeve De Bonte Paal heeft twee branden moeten doorstaan: In 1946 werd de boerderij door brand tot aan het voorhuis verwoest. Een zevenjarige buurjongen speelde met lucifers, waardoor de brand ontstond. Op 1 januari 1972 was de tweede brand. Op oudejaarsavond kwam vuurwerk van de burens op het rieten dak van de hooiberg terecht. De vlammen

sloegen over naar de stal. Koeien moesten hals over kop worden losgesneden en uit de stal worden gejaagd. Het woonhuis bleef gelukkig gespaard.

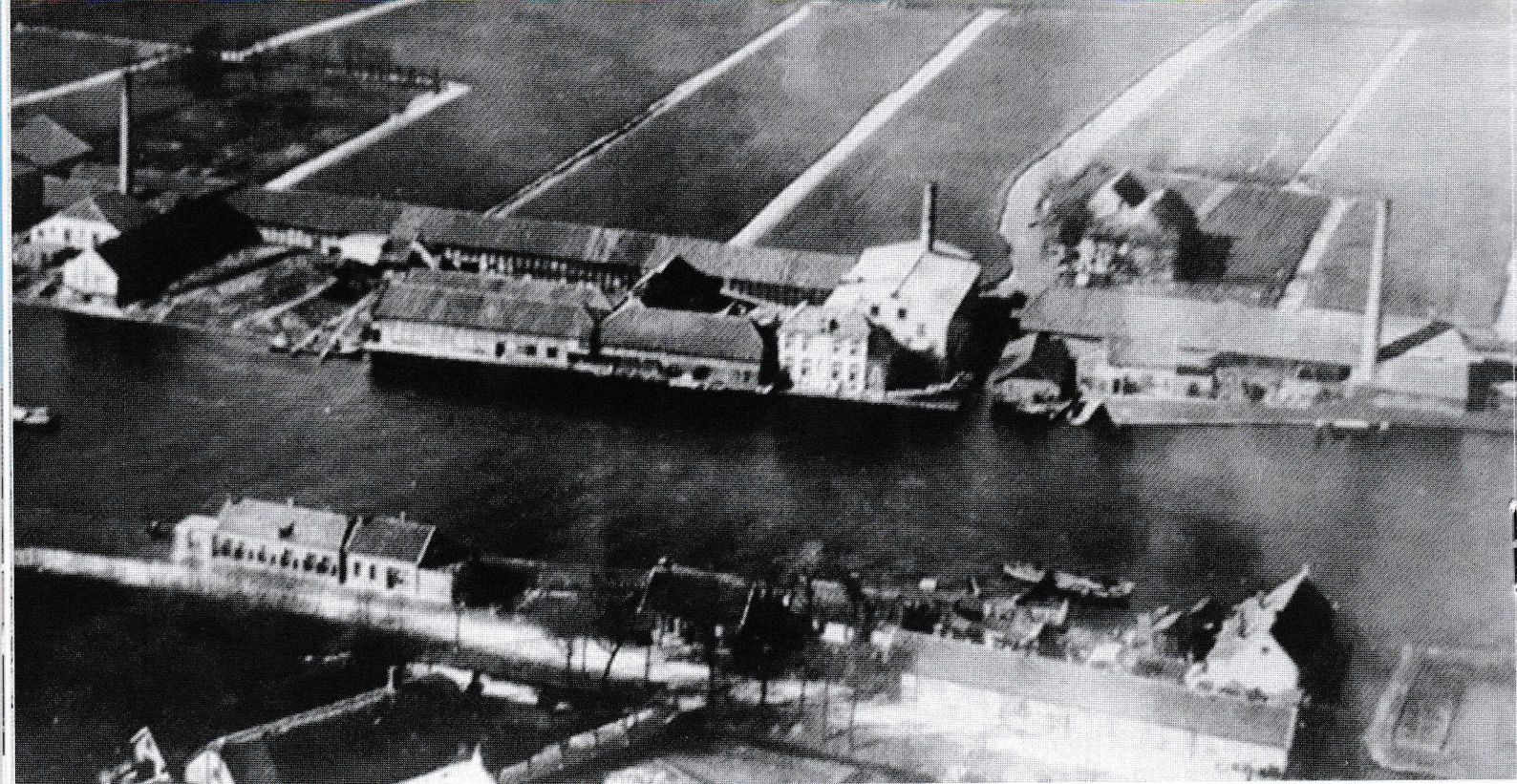
De Compierekade, een eeuwenoude kade op de grens met Hazerswoude, was een geliefd doel voor een wandeling. Hij werd door de meeste Hoornbewoners kortweg 'Piereka' genoemd. Als je de kade afliep, kwam je bij de spoorwegovergang van de treinverbinding Alphen-Leiden. Daar stond het huis van de familie Roggeveen. In de Tweede Wereldoorlog of vlak daarna is alles afgebroken.

De Hoorn en de Rijndijk in de loop der tijd

De Hoorn is de straat die langs de zuidzijde van de Oude Rijn loopt. Halverwege de Gele Buurt gaat de Alphense 'Hoorn' over in de Hazerswoudse 'Rijndijk'. In de Romeinse tijd liep hier de Limesweg, de noordelijke

▲Afb. 1: De Gele Buurt gezien vanuit Alphen. Het hek rechts is van hoeve De Bonte Paal (collectie HVA).

▲Afb. 2: Luchtfoto van de Gele Buurt voor de Tweede Wereldoorlog.

grens van het Romeinse Rijk. Dit was een belangrijke route langs verschillende Romeinse vestingen naar de kust. Omstreeks het jaar 690 konden de bewoners van de Hoorn Willibrord voorbij zien varen om in deze streken het evangelie te verkondigen. Een paar eeuwen later werd hij gevolgd door minder vredelievende lieden, de Noormannen. Tot ongeveer het jaar 1000 zijn ze heel wat keren de Rijn opgevaren voor hun strooptochten. In de 12^e eeuw ging de Rijnmond verzanden. De Rijn kreeg de vorm die hij nu heeft, met de grote bocht bij Alphen, waaraan de Hoorn zijn naam te danken heeft.

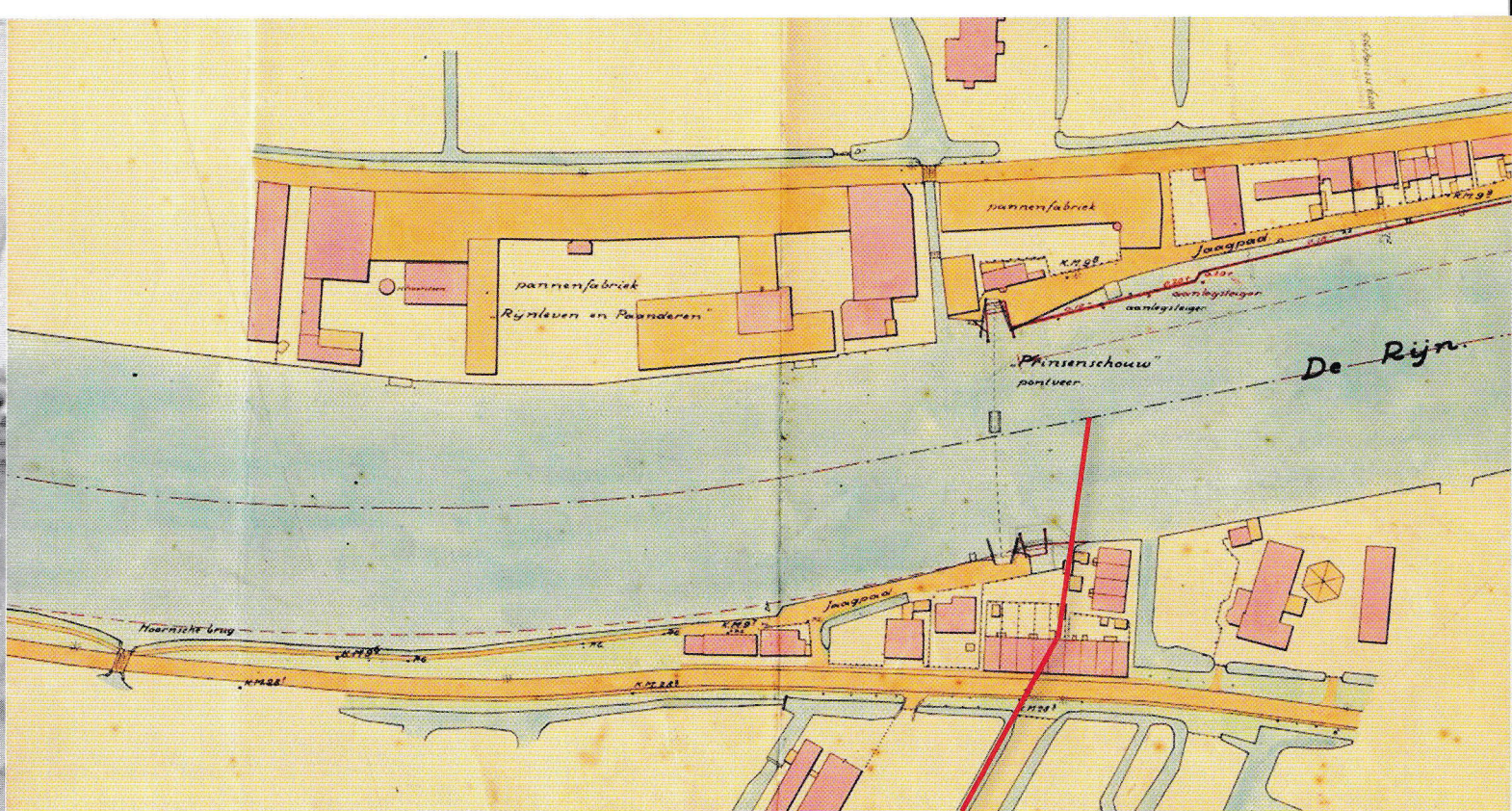
In het begin van de 20^e eeuw was de Hoorn een smalle landweg met veel bochten en bomen en weinig verkeer. Typerend waren de hoge dijkes langs de weg. Er stonden veel boerderijen, maar er was ook industrie, zoals dakpannenfabrieken, olieslagerijen, een steenfabriek, een scheepswerf en een houthandel. De arbeiders die daar werkten, woonden meestal in huizen dichtbij en zo ontstonden er verschillende buurtschappen, zoals ook de Gele Buurt. Het perceel op het Hazerswoudse deel is nog onbebouwd. Het wordt

vermeld als 'bosch hakhout' en was toen eigendom van Kors Verheul, bouwman (landbouwer) te Alphen. Na een behoorlijk aantal keren van eigenaar te zijn gewisseld, werd het terrein uiteindelijk eigendom van Jan Karel van Leeuwen. Hij liet er in 1902 vier huizen bouwen. Twee jaar later werd daarvan één huis gesplitst, zodat er op het Hazerswoudse deel

vanaf dat jaar vijf huizen stonden. Op de Alphense kaart kun je zien dat er een woning staat. Het wordt in de oudste legger vermeld als 'huis en erf' en was eigendom van de erfgenamen van Cornelis Verheul, winkelier in Hazerswoude. Ook dit perceel veranderde een aantal keren van eigenaar tot het, zoals al vermeld, in 1888 eigendom werd van

▲Afb. 3: Een van de afgebroken huizen van de Gele Buurt in de Tweede Wereldoorlog was van de familie Van der Heijden, die hier een winkel had. Foto via Kees van Niekerk.

▲Afb. 4: Plattegrond van de Gele Buurt. Het rijtje huizen stond precies op de - in rood aangegeven - grens van Hazerswoude (onder de Rijn links) en Alphen (rechts daarvan). Aan de overkant van de Rijn ligt Koudekerk Bron: Gemeentearchief.

Jan Karel van Leeuwen. Hij liet in 1896 het huis afbreken. In 1898 werden er aan de Alphense kant zes huizen gebouwd. In de loop der jaren werden op de Gele Buurt diverse huizen gebouwd. Het is nauwelijks voor te stellen hoeveel huizen er daar toen stonden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er veel afgebroken.

In de Hoorn stonden ook villa's waarin de eigenaars van fabrieken en bedrijven woonden. Verder waren er de nodige winkels. Buurtbewoners gingen er echter niet zelf naartoe, het was in die tijd gebruikelijk dat winkeliers van de Hoorn en de Rijndijk naar de mensen toe kwamen om hun koopwaar aan te bieden. Zo kwamen langs de Gele Buurt bakker Van Zalingen, bakker Uljee, melkboer Van Dijk, groenteman Bijl, groenteman Jan Sprang, kruidenier Boers, kruidenier Baerveldt, kruidenier Zwartjes, visverkoper Koren (bekend om zijn heerlijke viskroketten!) en groenteman Freek Lekx (met roeiboot).

Er veranderde veel in de Hoorn. De smalle landweg werd een asfaltweg met een fietspad ernaast. De weg

werd verbreed, de bochten (waaronder de beruchte S-bocht halverwege de Hoorn) werden eruit gehaald en de bomen langs de weg gerooid. Vooral het besluit om de Hoorn te bestemmen als industriegebied heeft het aanzien grondig veranderd. Boerderijen en buurtschappen verdwenen en hiervoor in de plaats

kwamen fabrieken en bedrijven.

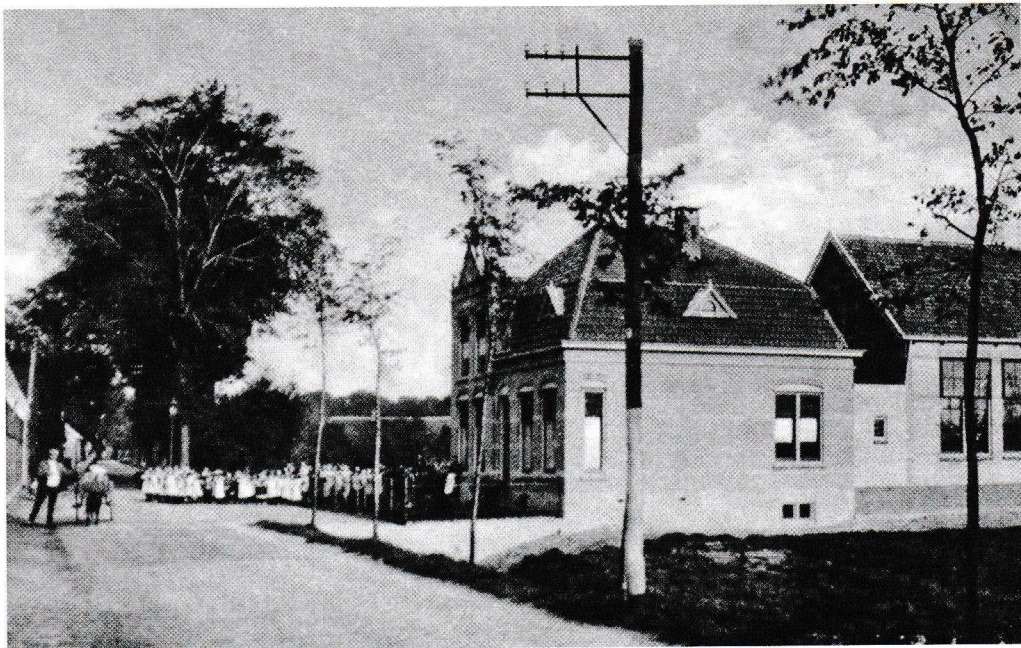
In het westen van Alphen - tegen de Hoorn aan - werd een nieuwe wijk gebouwd met scholen en kerken, wat tot gevolg had dat in de Hoorn het wijkgebouw Jonathan en de school overbodig werden. Dit kwam vooral door de grote ontvolking van de Hoorn. De middenstand zag er ook

▲Afb. 5: Wijkgebouw Jonathan. Links de sigarenwinkel en woning van conciërge Jonathan C. Verhorst. In jaren vijftig van de vorige eeuw afgebroken t.b.v. de ontwikkeling van de Rijnhaven en omgeving (collectie HVA).

geen brood meer in en zo verdween de ene winkel na de andere. Met het sluiten van kruidenierswinkel Baerveldt in 1970 werd de rij gesloten. De laatste veertig jaar zijn er zo'n tweehonderd huizen, winkels en fabrieken afgebroken. Ouderdom en het niet meer voldoen aan redelijke wooneisen waren ook de oorzaak dat veel huizen en buurten verdwenen. Zo ook de Gele Buurt. De huizen zijn in 1973 afgebroken.

Op de Gele Buurt waren de sociale contacten zo hecht dat alle buurtbewoners zich herkend, gekend en erkend voelden. Hoewel ze het financieel niet bepaald breed hadden, hadden ze wel warme contacten met elkaar. Als je bij iemand op bezoek kwam, ging je altijd zonder kloppen naar binnen. Dat sprak vanzelf. Op de hoek van de Gele Buurt stond aan het begin van de avond altijd een groepje burens met elkaar te praten. Voor de buurtbewoners lagen hun ziel en zaligheid op de Gele Buurt.

▲Afb. 6: De school in de Hoorn (meester Lodder) met vooraan het schoolmeestershuis (collectie HVA).

Lief en leed werden met elkaar gedeeld. Ik heb nog veel mensen gesproken die er vroeger woonden. 'Zoals wij vroeger op de Gele Buurt

met elkaar omgingen, ben ik nooit meer tegen gekomen. Als ik weer terug zou kunnen naar de Gele Buurt, zou ik het vandaag nog doen.' Dat wil

▲Afb. 7: De overzet Prinsenschouw, gefotografeerd vanaf de Gele Buurt. Aan de overkant Koudekerk (bron Erfgoed Leiden).

niet zeggen dat er nooit ruzie was. Er was best wel een aantal mannen met een bijzonder kort lontje. Er hoefde maar 'iets' te gebeuren of ze sloegen op tilt. Dat ging zo van 'Als je hier komt, sla ik je hersens in met deze bijl.' 'Moet je proberen,' zei de buurman, 'als je dat doet, gooi ik dat basaltblok naar je harses.' Voordat de zaak verder ging escaleren werden deze mannen echter door hun vrouwen naar binnen geroepen. De volgende dag waren ze toch weer van elkaar afhankelijk, want dan moest er bijvoorbeeld een kopje suiker worden geleend. Ja, ze moesten wel de lieve vrede bewaren en vriendelijk blijven! Er was ook een bewoonster die nogal rigoureuus te werk ging als ze het op jou had gemunt. Ze stond dan in het poortje stiekem klaar met een goed gevulde pispot en deinsde er niet van terug om vervolgens de inhoud over je heen te gooien.

Op de Gele Buurt was ook een kaartclub. Vaak zaten ze bij Piet van der Werf. Andere kaarters waren onder meer Arie Vink, Han de Jong en ik. Ze gingen dan pandoeren. Na afloop van het kaarten ging het altijd over de oorlog. Het was in de jaren vijftig, dus niet zo lang geleden. Er was geen sprake van het dragen van klederdracht. Vóór de Tweede Wereldoorlog werd nog door veel vrouwen wel een wit gesteven, gehaakt mutsje gedragen.

Er was sprake van een hechte gemeenschap met een rijk verenigingsleven. Bijna alle bewoners van de Gele Buurt waren lid van de Hoornsche gemeenschap. Wijkgebouw Jonathan was het middelpunt van deze buurtvereniging. Voor de kinderen was er elk jaar een boottocht naar de speeltuin van Meurs in Hazerswoude-Dorp en rond 5 december was Sint Nicolaas present met zijn knecht. Maar het hoogtepunt was toch wel de jaarlijkse gezellige avond die in Jonathan werd gehouden. Er werd dan een toneelstuk (blijspel) in bedrijven opgevoerd. De heer Mild zorgde met zijn accor-

▲Afb. 8: De Bonte Paal in vroeger dagen, zonder naamaanduiding op de gevel (collectie HVA).

deon voor de muzikale omlijsting. Ook was er een jaarlijkse optocht waar iedereen achteraan liep. Bij boerderij De Bonte Paal keerden ze. Je kreeg een glas limonade, een lolly, enz. Als de optocht afgelopen was kon iedereen vertrekken.

Een bijzondere gebeurtenis was elk jaar het hardroeienfestijn van Hollandia. De wedstrijden werden vroeger op vrijdagmiddag en zaterdag gehouden. De start was onder andere

bij Hoeve De Bonte Paal en de finish lag bij Avifauna. Als de laatste wedstrijd naderde, trokken veel Hoornbewoners richting 's-Molenaars en Avifauna om te zien hoe de studenten met veel bier de overwinning vierden.

Velen hebben in de Oude Rijn leren zwemmen. De kinderen van Van Niekerk zwommen regelmatig naar de overkant waar de families Van der Voort en De Bruin woonden. Dit was met de waterverplaatsing van

▲Afb. 9: De Bonte Paal heden ten dage met de naam op de gevel (collectie HVA).

de grote zandzuigers niet zonder gevaar. Het was heel bijzonder om midden in de Rijn te zwemmen met de rijen hoge populieren aan de oever. Als we in de Rijn zwommen, moest ik, Kees van Niekerk, vaak denken aan het gedicht 'Herinnering aan Holland' van Marsman:

*'Denkend aan Holland zie ik breede
rivieren traag door oneindig
laagland gaan,
rijen ondenkbaar ijle populieren als
hooge pluimen aan
den einder staan,
en in de geweldige ruimte
verzonken de boerderijen
verspreid door het land,
boomgroepen, dorpen, geknotte
torens, kerken en olmen in
een grootsch verband,
de lucht hangt er laag en de zon
wordt er langzaam in grijze
veelkleurige dampen gesmoord,
en in alle gewesten wordt de stem
van het water met zijn eeuwige
rampen gevreesd en gehoord.'*

In de Rijn werd veel gevestigd. Iemand die er altijd met een hengel aan de oever te vinden was, was vrouw Vink-Cas in haar blauwe jas. Jan, Doki en Cees Wijfjes zochten dan bij haar een plaatsje op om ook te gaan vissen. Buurtbewoners gingen ook vaak voetballen. Eerst op het land van Van Gaalen, later op dat van Van Niekerk. Vaak van de partij waren Cas van der

▲Afb. 10: Brand in 1972 waarbij de stal van De Bonte Paal vernield werd (collectie HVA).

Laan, Hans, Nico en Henk Vink, Mart Hijman, Kees en Jan Hoogeveen, Huijgens, Jan, Herman en ik zelf.

In 1985 was er een reünie met zo'n 130 vroegere bewoners van de buurt. Namen van bewoners van de Gele Buurt vanaf 1940 tot 1973 zijn: Th. G. van der Ven, W. Geerlof, C. Looijenstein, G. Wansinck, J.J. de Groot, Joh. Vink, Arie Vink, A. Frensch, P. van der Werf, G.A. Lourens, J.G. van Rijn, Van Kampen, Dekker, Goedhart, Spaan, B. van der Laan, J. de Jong, G.J. Wijfje, J.H. van der Tol, Th. Klein, L. van der Laan, J. van Gulik, M.A. Pouw, W. van

der Voort, Lodder, Schellingerhout, Huijgens, De Goede, A.A. Marse, J. de Mooij, Hulscher, Veldema, Puper, Van der Heuvel, P. Zirkzee, C. Verweij, M.J. Hijman, Zekveld, J. Hagen, N.F. Wijfje en Marian Jansen-Van der Laan (was de laatste die op de Gele Buurt heeft gewoond).

Referenties:

- Arjan van 't Riet
- Fred Baerveldt
- Herman van Niekerk
- Jan van Dijk
- Piet van der Werf

▼Afb. 11: De Gele Buurt, het rijtje huizen dat in 1973 werd afgebroken. Deze foto is kort daarvoor gemaakt (collectie HVA).

